

Tbs in hoofdlijnen

1 ■ 2021

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.



- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Mr. dr. Chana Grijsen
Prof. mr. dr. Charlotte Phillips
Prof. mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Mr. Abdel Ytsma
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam
- **Foto omslag** Merel Waagmeester Fotografie, Merel Waagmeester

© 2021 JurisDidact, Gorssel
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 189,50 (excl. btw). Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers BV, gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.



Inhoud

Inleiding – 4

Pre-toets – 6

Blok A

De tbs-maatregel

A1 Introductie: de tbs-maatregel in het kort – 8

A2 Verblijf in de tbs-kliniek – 12

A3 Verlofstelsel – 17

A4 Verblijf buiten de tbs-kliniek – 20

Blok B

De procedures

B1 Verlengingszitting bij de meervoudige kamer – 23

B2 Hoger beroep bij de penitentiaire kamer – 29

B3 Omzetting en hervatting verpleging – 32

B4 Beklagprocedures bij de beklagrechtter – 34

Afkortingenlijst – 37

Antwoorden pre-toets en casuïstiek – 38

Noten – 41

Toetsvragen – 43



Inleiding

Als je als advocaat te maken krijgt met een tbs-gestelde in de praktijk, is het nuttig te weten hoe procedures in grote lijnen werken, hoe gedragskundige rapportages eruitzien en waar je op moet letten bij bestudering van gedragskundige rapportages. Wat is een zorgconferentie en wat is een driegesprek in het kader van Lunteren? Wat is longstay precies en wat zijn beroepsmogelijkheden als daartoe besloten wordt? En wat te doen als de officier de voorlopige hervatting van de verpleging vordert? Waar moet je als advocaat dan op voorbereid zijn? Deze en andere vragen kunt u na afloop van de cursus beantwoorden.

In deze cursus gaat het om de veroordeelde die tbs met bevel tot verpleging of tbs met voorwaarden opgelegd heeft gekregen en die door de advocaat wordt bijgestaan in zijn procedures bij de rechtbank, de penitentiaire kamer, de commissie van toezicht en de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ). Ook zal worden stilgestaan bij het fenomeen van zorgconferenties onder voorzitterschap van Divisie Individuele Zaken (DIZ) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het driegesprek in een FPC in het kader van Lunteren. Deze cursus is bedoeld voor de advocaat die af en toe een tbs-gestelde in zijn praktijk voorbij ziet komen.

Deze juridische nascholing is in de volgende blokken opgedeeld:

Blok A

Blok B

■ **Doelstellingen**

De tbs-maatregel

De procedures

Na het doorlopen van deze juridische nascholing:

- bent u bekend met het wettelijk kader van de tbs;
- weet u hoe de procedures werken bij verlengingsprocedures en beklagprocedures;
- hebt u inzicht in de praktische gang van zaken rondom een tbs-gestelde;
- weet u wat de mogelijkheden voor u als advocaat zijn om de stem van uw cliënt te laten weerklinken en waar de mogelijkheden liggen om invloed uit te oefenen op de uitkomst van de verlengingszitting en beklagprocedures.

- *Opmerking* Deze juridische nascholing is in twee gedeelten, te weten Blok A en B, door te werken. U zult voor de blokken A en B elk circa 1,5 uur nodig hebben. Mogelijk beklijft de stof beter als u het programma in twee gedeelten doorwerkt.
- *Criteria toets* U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist hebt beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.
- *Over de docent* Mr. Abdel Ytsma is zijn carrière gestart in 1995 als legal counsel bij het hoofdkantoor van Holland Casino en op het laatst als advocaat in dienstbetrekking. In 2008 maakte hij de overstap naar Pot Jonker Advocaten in Haarlem, om vervolgens vanaf 2011 voor zichzelf te gaan werken. In de jaren die volgden, heeft hij zich volledig toegelegd op het strafrecht, met als specialisatie tbs. In 2020 heeft hij samen met mr. Liefink een nieuw kantoor opgericht: Bureau TBS Advocaten. Kantoorgenoot mr. Aram Sprey, sinds mei 2021 werkzaam bij Bureau TBS Advocaten, heeft mr. Ytsma ondersteund bij de totstandkoming van deze cursus.

Pre-toets

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennisniveau is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pre-toets maken. De resultaten van de pre-toets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Kan tbs worden opgelegd voor eenvoudige mishandeling?
 - A Ja, dat kan.
 - B Dat kan niet.
 - C Dat kan soms.
 - D Ja, dat kan alleen worden opgelegd door de hoogste rechter.

- 2 Met welk verlov wordt altijd gestart in een tbs-kliniek?
 - A Proefverlov.
 - B Begeleid verlov.
 - C Onbegeleid verlov.
 - D Een combinatie van A en B.

- 3 Wie geeft de verlofmachtiging af zodat een tbs-gestelde op verlov mag?
 - A Het Adviescollege verloftoetsing tbs.
 - B De tbs-kliniek.
 - C De minister van Justitie en Veiligheid.
 - D De rechtbank.

- 4 Kan beroep worden ingesteld tegen het besluit om geen verlofmachtiging af te geven?
 - A Ja, dat kan alleen als geen verlofmachtiging voor proefverlov wordt afgegeven.
 - B Ja, dat kan alleen als twee keer achter elkaar een verlofmachtiging wordt geweigerd.
 - C Ja, dat kan alleen als dat besluit is gebaseerd op onjuiste feiten.
 - D Nee.

- 5 Ronald heeft zijn eerste verlengingszitting bij de rechtbank Amsterdam. Zijn tbs met bevel tot verpleging wordt verlengd met twee jaar. Kan Ronald tegen die beslissing in beroep komen?
 - A Nee.
 - B Ja, bij het gerechtshof Amsterdam.
 - C Ja, bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.
 - D Ja, bij de Hoge Raad, omdat alleen cassatieberoep openstaat voor Ronald.

- 6 Wie verleent de longstay-status, ook wel LFPZ-status genoemd, aan een tbs-gestelde?
- A De tbs-kliniek.
 - B De minister van Justitie en Veiligheid.
 - C De penitentiaire kamer van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.
 - D De rechtbank of de penitentiaire kamer van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.
- 7 Wie bepaalt dat de tbs met verpleging voorwaardelijk wordt beëindigd?
- A Het ministerie van Justitie en Veiligheid.
 - B De tbs-kliniek.
 - C Het Openbaar Ministerie.
 - D De rechtbank of het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.
- 8 Henk verblijft in een tbs-kliniek. Henk wordt in een separatiecel (isoleercel) geplaatst omdat hij een acuut gevaar is voor personeel en medebewoners. Henk is het niet eens met die beslissing. Binnen hoeveel dagen moet Henk in beklag komen tegen de maatregel tot separatie?
- A 14 dagen.
 - B 10 dagen.
 - C 7 dagen.
 - D 3 dagen.
- 9 Bij wie moet Henk in beklag komen?
- A Bij de directeur van de tbs-kliniek.
 - B Bij de commissie van toezicht.
 - C Bij de RSJ.
 - D Bij de rechtbank, sector kanton.
- 10 Henk is niet langer gevaarlijk. Het delictgevaar is fors omlaag gebracht. Zijn tbs met verpleging wordt voorwaardelijk beëindigd. Wie wordt de toezichthouder bij de tbs met voorwaarden?
- A De reclassering.
 - B De tbs-kliniek blijft de toezichthouder, omdat zij gespecialiseerd is in tbs.
 - C De psychiatrische kliniek of RIBW waar Henk geplaatst wordt.
 - D Het Openbaar Ministerie.

CASUS 1

Paul

Paul, die verdacht wordt van poging tot doodslag, moet naar het Pieter Baan Centrum (PBC). Paul heeft gehoord van medege-detineerden dat als hij niet meewerkt aan het onderzoek in het PBC hij beslist geen tbs krijgt.

- a Wat houdt u Paul voor?

- b Paul heeft ook gehoord dat hij maar maximaal 7 weken in het PBC kan worden opgenomen. Wat is uw reactie hierop?

■ **Doelstelling tbs**

De tbs-maatregel heeft twee doelstellingen, namelijk in de eerste plaats beveiliging van de maatschappij en in de tweede plaats behandeling en resocialisatie van de tbs-gestelde teneinde het herhalingsgevaar tot een zodanig niveau terug te brengen dat hij op een verantwoorde manier in de maatschappij kan terugkeren.¹ De belangrijkste (maar zeker niet alle) regels met betrekking tot de tbs-maatregel zijn te vinden in art. 37a t/m art. 38j Sr en in art. 6:1:19, 6:2:17, 6:2:18, 6:3:14, 6:3:15 en 6:1 t/m 6:6:18 Sv. Regels die regelmatig terugkeren in de praktijk zullen in deze cursus aan de orde komen. Er zijn twee tbs-varianten:

1. tbs met bevel tot verpleging;
2. tbs met voorwaarden.

Deze twee varianten zullen in deze cursus nader worden toegelicht.

■ **Vereisten voor oplegging tbs**

Voor het opleggen van een tbs-maatregel moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. In art. 37a, eerste lid, Sr is – kort samengevat – bepaald dat aan de verdachte, bij wie tijdens het

begaan van het feit een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis bestond, tbs kan worden opgelegd, indien:

- op het misdrijf een gevangenisstraf van vier jaar of meer staat; en
- indien de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen, dat eist (het zgn. gevaarscriterium).

De eerste voorwaarde: gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis ten tijde van het begaan van het feit. De term ‘gebrekkige ontwikkeling’ duidt op een verstandelijke beperking. De term ‘ziekelijke stoornis’ duidt op een psychische stoornis. Voor de oplegging van tbs is vereist dat sprake was van een verstandelijke beperking of psychische stoornis ‘ten tijde van het begaan van het misdrijf’, zie art. 37a, eerste lid, Sr. Dit wordt het gelijktijdigheidsverband genoemd. Het is niet vereist dat de bewezenverklarde feiten een gevolg zijn van de geestesgesteldheid van verdachte.²

De vaststelling van een stoornis is voorbehouden aan de rechter. Als de rapporterende gedragsdeskundigen (psychiater en psycholoog) geen stoornis hebben vastgesteld bij de verdachte, kan een rechter wel tot die vaststelling komen. De vaststelling dat sprake is van een stoornis is van feitelijke aard en kan slechts op haar begrijpelijkheid worden getoetst. Dit oordeel mag worden gebaseerd op een waarschijnlijkheidsoordeel.³ Anders gezegd: als de rechter de aanwezigheid van een stoornis aannemelijk acht, kan hij tbs opleggen.⁴ Hij is niet gebonden aan het rapport van de gedragsdeskundigen, maar zal wel goed moeten motiveren waarom hij toch een tbs-maatregel oplegt. Het omgekeerde is ook mogelijk, namelijk dat gedragsdeskundigen een stoornis vaststellen, terwijl de rechter afziet van het opleggen van een tbs-maatregel. Het al dan niet vaststellen van een stoornis is dus een rechterlijke bezigheid.

De tweede voorwaarde is dat op het misdrijf een gevangenisstraf is gesteld van vier jaar of meer. Daarnaast is in art. 37a, eerste lid, Sr nog een aantal misdrijven opgenomen waarop geen vier jaar is gesteld, maar waarvoor oplegging van tbs toch mogelijk is. Het betreft onder andere bedreiging (art. 285 Sr) en belaging (art. 285b Sr).

De derde voorwaarde: de veiligheid van anderen of de algemene veiligheid van personen en goederen eist de oplegging van de tbs-maatregel. Bij het gevaarscriterium de ‘veiligheid van anderen’ wordt gedacht aan de belangen van individueel bepaalde personen, zoals het slachtoffer en zijn familie. En bij het gevaarscriterium de ‘algemene veiligheid van personen en goederen’ wordt gedacht aan het belang van de samenleving.

■ Toerekeningsvatbaarheid

De mate van de toerekeningsvatbaarheid speelt in de praktijk een rol bij de vraag welke straf verdachte opgelegd moet krijgen. De

rapporterende psychiater en psycholoog die onderzoek doen naar de geestvermogens van de verdachte – het pro Justitia-onderzoek – hanteren tegenwoordig bij het bepalen van de mate van toerekeningsvatbaarheid een driepuntsschaal: of de verdachte is toerekeningsvatbaar of hij is verminderd toerekeningsvatbaar of hij is ontoerekeningsvatbaar. Indien hij ontoerekeningsvatbaar is, zal hij ontslagen worden van alle rechtsvervolging (OVAR), wegens niet strafbaarheid van de dader. OVAR staat niet aan oplegging van tbs in de weg; echter kan de verdachte geen gevangenisstraf opgelegd krijgen. Een gevangenisstraf kan wel worden opgelegd naast tbs indien het feit hem verminderd dan wel volledig kan worden toegerekend. Die gevangenisstraf kan van zeer lange duur zijn, mits de rechter tbs met bevel tot verpleging (verder: tbs met verpleging) oplegt. Michael P. kreeg in hoger beroep een gevangenisstraf van 28 jaar plus tbs met verpleging opgelegd. Levenslang en tbs opleggen mag niet.⁵ Als de rechter tbs met voorwaarden oplegt – de tbs-gestelde wordt dan onder toezicht geplaatst van de reclassering – dan mag maximaal vijf jaar gevangenisstraf worden opgelegd.⁶

De tbs-maatregel kan ook worden opgelegd als de verdachte volledig toerekeningsvatbaar wordt verklaard.⁷ Bij de verdachte werden wel stoornissen vastgesteld. Van belang is enkel het gelijktijdigheidsverband van delict en stoornis, niet meer dan dat.

■ De tbs-weigeraar

Tot slot nog een enkele opmerking over de zwaarste tbs-variant, de tbs met verpleging, waarbij de veroordeelde geplaatst wordt in een tbs-kliniek. De tbs met verpleging kan zowel een onbepaalde duur als een bepaalde duur hebben. Is sprake van een geweldsmisdrijf, dan kan de tbs-maatregel een onbepaalde duur hebben. Dat kan zelfs levenslang worden, waarbij iemand eindigt in de longstay. Tbs met verpleging kan jaren duren. Soms wel meer dan vijftien jaar. Daarom zijn veel verdachten niet bereid mee te doen aan gedragskundig onderzoek, omdat ze het risico lopen lang – en misschien wel voor altijd – opgeborgen te worden in een tbs-kliniek. Wat een geweldsmisdrijf is, bepaalt art. 38e, eerste lid, Sr: een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen. Is geen sprake van een geweldsmisdrijf, zoals het geval is bij diefstal, dan heeft de tbs met verpleging een gemaximeerde duur, namelijk vier jaar. Deze maximering omvat ook een eventuele voorwaardelijke beëindiging.⁸

Veel verdachten weigeren mee te werken aan gedragskundig onderzoek, omdat ze niet het risico willen lopen tbs met verpleging te krijgen. In de media worden ze de tbs-weigeraar genoemd.⁹ Als een verdachte geplaatst wordt in het Pieter Baan Centrum ter observatie en hij weigert mee te werken aan onderzoek en het PBC kan geen conclusies trekken over de stoornis en de delictgevaarlijkheid, dan kan de rechter voor een probleem worden geplaatst als er ook geen oude rapportages voorhanden zijn waarin een diagnose is vastgesteld.

Als er wel oude gedragskundige rapportages beschikbaar zijn waarin staat dat bij betrokkene een stoornis is vastgesteld, kan de rechter die oude rapportages gebruiken voor het opleggen van de tbs-maatregel.

Om toch zoveel mogelijk te weten te komen over de geestvermogens van de verdachte, is sinds 1 juli 2018 de maximale termijn waarvoor een verdachte kan worden geobserveerd in het PBC verlengd: een verdachte kan nu maximaal veertien weken worden geobserveerd (was zeven weken), zodat meer informatie over de verdachte verzameld kan worden. De verwachting is dat een observandus in het PBC zich niet veertien weken lang kan verstoppen en dat er uiteindelijk meer observatiemateriaal beschikbaar komt.¹⁰

Daarnaast is per 1 januari 2019 nog een bevoegdheid ingevoerd om het probleem van de weigerende observandus tegen te gaan (art. 37a, zesde lid e.v., Sr). Een bevoegdheid die enkel kan worden ingezet tegen weigerende observandi die worden verdacht van een delict waarvoor de niet-gemaximeerde tbs kan worden opgelegd. Kort gezegd komt deze bevoegdheid erop neer dat de officier van justitie aan een multidisciplinaire commissie een last kan geven om oude medische gegevens over de weigerende observandus op te vragen bij diens artsen en behandelaars (art. 37a, zesde lid, Sr). De multidisciplinaire commissie adviseert de officier van justitie over de aanwezigheid en bruikbaarheid van de persoonsgegevens. Als de officier van justitie deze persoonsgegevens vervolgens daadwerkelijk wil gebruiken voor het opmaken van gedragskundige rapportages, dient hij daartoe een machtiging te verkrijgen van de penitentiaire kamer (art. 37a, zevende lid, Sr). De verdachte wordt in dit verband door de penitentiaire kamer gehoord. Tegen de beslissing van de penitentiaire kamer staat voor zowel de verdachte, als de officier van justitie beroep in cassatie open (art. 37a, achtste lid, Sr). Als de machtiging wordt verstrekt, mogen de gegevens uitsluitend worden gebruikt voor het opmaken van gedragskundige rapportages over de vraag naar de aanwezigheid van een stoornis.

■ **Zorgmachtiging**

Sinds 1 januari 2020 heeft de strafrechter een alternatief voor oplegging (of verlenging) van de tbs-maatregel, te weten het afgeven van een zorgmachtiging op grond van art. 2.3 Wfz. De mogelijkheid om een volledig ontoerekeningsvatbare verdachte de maatregel van plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis (art. 37 Sr) op te leggen, is sindsdien komen te vervallen. De strafrechter kan nu, ambtshalve of op verzoek van de officier van justitie, gedurende verschillende fases van het strafproces een civiele machtiging voor gedwongen zorg afgeven. De machtiging kan voor maximaal zes maanden worden afgegeven (art. 2.3, tweede lid, Wfz) en kan indien nodig door de civiele rechter worden verlengd. Een civiele machtiging leidt tot gedwongen civiele zorg, ook als deze machtiging door de strafrechter is afgegeven. Een gedwongen opname kan in voorkomende gevallen een goed alternatief zijn voor oplegging van de tbs-maatregel, zodat

het voor de advocaat van belang kan zijn om hier gedurende het strafproces actief op aan te sturen richting officier van justitie en/of rechtbank.

■ *Nuttige links*

- *Opinie Jan-Jesse Liefink: Aanpak tbs-weigeraars zorgt voor verdeeldheid.* Zie: <https://www.advocatenblad.nl/2018/04/25/opinie-liefertink-tbs-weigeraars/>
- *Han Jongeneel: Ondanks weigering toch geregeld tbs-vonniss.* Zie: <https://www.advocatenblad.nl/2017/10/13/ondanks-weigering-toch-geregeld-tbs-vonniss/>

A2

Verblijf in de tbs-kliniek

CASUS 2

Johan

Johan zit al acht jaar in FPC Van Mesdag. Hij heeft begeleid verlop. Johan heeft het al een tijdje niet meer naar zijn zin in de kliniek. Sterker nog: Johan en de kliniek stevenen regelrecht af op een behandelimpasse. Johan wil overgeplaatst worden naar FPC De Rooyse Wissel. Hij dient een overplaatsingsverzoek in.

a Bij wie dient hij het overplaatsingsverzoek in?

b Johan wil zijn begeleid verlop behouden als hij overgeplaatst wordt. Hij vraagt aan u of dat mogelijk is. Wat antwoordt u hem?

Wie in de tbs-kliniek verblijft, is van zijn vrijheid beroofd. Als een veroordeelde tbs met verpleging opgelegd krijgt, gaat hij naar een tbs-kliniek. Er zijn in Nederland 11 tbs-klinieken, te weten zeven Forensische Psychiatrische Centra (FPC) en vier Forensische Psychiatrische Klinieken (FPK). Het beveiligingsniveau van een FPC is gesteld op 4, het hoogste beveiligingsniveau. In een FPC verblijven alleen patiënten aan wie tbs met verpleging is opgelegd. De FPK is ook een gesloten inrichting, waar een mix van patiënten is: niet alleen tbs-gestelden met verpleging verblijven daar, maar ook patiënten met een andere forensische titel zoals tbs met voorwaarden. Een FPK heeft een beveiligingsniveau van 3, wat nog steeds een hoog beveiligingsniveau is.